

Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Uyarlanması*

Adaptation of the Attitude Scale for Literature Courses to the Arabic Literature Course

Doç. Dr. İbrahim Ethem POLAT

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Arap Dili Eğitimi A.B.D.
Gazi University, Faculty of Education, Department of Foreign Languages Education, Division of
Arabic Language Education
iepolat@gazi.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3117-6872

Arş. Gör. Zeliha ÇİLEK

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü
Bartın University, Faculty of Literature, Department of Translation and Interpreting
zelihaacilek@bartin.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2703-9207

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 06.03.2025

Kabul Tarihi / Accepted : 30.05.2025

Yayın Tarihi / Published : 30.06.2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Haziran / June

Cilt / Volume: 3 • Sayı / Issue: 1 • Sayfa / Pages: 1-16

Atıf / Cite as

POLAT, İ.,E., ÇİLEK Z., Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Uyarlanması. LİDER, Lisanî İlimler Dergisi, 3/1 (2025), 1-16.

Doi: 10.5281/zenodo.15590140

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

LİDER, Lisanî İlimler Dergisi, uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Linguistic Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal. All rights reserved.

Dergimizde yayımlanan makaleler,
Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

The articles published in our journal are licensed under
Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

* Bu makale Doç. Dr. Ethem POLAT danışmanlığında yürütülmekte olan Zeliha ÇİLEK'in doktora tezinin verilerinden faydalanılarak üretilmiştir.
Araştırma için Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından 20.02.2024 tarih ve E.882720 sayılı yazısı ile onaylanarak etik kurul izni alınmıştır.

Öz: Bu çalışmanın amacı, Özdemir (2008) tarafından geliştirilen Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğini Arap Edebiyatı dersine uyarlamaktır. Bu doğrultuda, Türkçe olarak hazırlanmış ve 4 alt boyut ile 33 maddeden oluşan ölçeğin maddeleri, uzman görüşleri doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılarak Arap Edebiyatı dersi içerik ve kapsamına uygun hale getirilmiştir. Ölçek, 2023-2024 Akademik Yılı Bahar Döneminde Gazi Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören toplam 258 öğrenciye uygulanmıştır. Öncelikle, ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda, KMO değeri 0,87 olarak tespit edilmiş ve Bartlett testi sonucunda $\chi^2 = 1263,27$ ($p = 0,01$, $p < 0,05$) bulunmuştur. AFA sonucunda, toplam varyansın %66'sını açıklayan ve faktör yükü 0,30'un altında kalan maddeler ölçekten çıkarılarak, 25 maddeden oluşan üç alt faktörlü bir yapı oluşturulmuştur. Ölçeğin model uyumunu değerlendirmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmış ve üç boyutlu yapının doğrulandığı belirlenmiştir. Güvenirlik analizinde, ölçeğin genel ve alt boyutlara ait Cronbach's Alpha değerleri incelenmiştir. Ölçeğin toplam iç tutarlık katsayısı 0,88 olarak hesaplanmış, birinci alt faktörün iç tutarlık katsayısı 0,76, ikinci alt faktörün 0,74 ve üçüncü alt faktörün de 0,74 olduğu görülmüştür. AFA, DFA ve güvenirlik analizleri sonuçlarına göre, Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu söylenebilir. Ölçek uyarlama sürecinden elde edilen bu bulgular, ölçüm aracının etkinliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Ölçek Uyarlama, Tutum, Geçerlik, Güvenirlik

Abstract: This study aims to modify the Attitude Towards Literature Course Scale, initially created by Özdemir in 2008, to make it applicable for an Arabic Literature course. To achieve this, the scale, which includes four sub-dimensions and 33 items in its original Turkish version, was revised to align with the content and scope specific to the Arabic Literature course, incorporating necessary modifications based on expert feedback. A total of 258 students from the Arabic Language Education Departments at Gazi University and Süleyman Demirel University participated in the administration of the adapted scale during the Spring Semester of the 2023-2024 academic year. To evaluate the construct validity of the scale, an Exploratory Factor Analysis (EFA) was initially conducted. The analysis produced a KMO value of 0.87, and Bartlett's test results revealed a Chi-square value of 1263.27 ($p = 0.01$), confirming the validity of the adapted scale. Through EFA, a structure consisting of three subfactors and 25 items was identified by excluding items with factor loadings below 0.30, which accounted for 66% of the total variance. Subsequently, a Confirmatory Factor Analysis (CFA) was carried out to evaluate model fit, which verified the three-dimensional structure of the scale. Reliability was assessed by calculating Cronbach's Alpha values for the entire scale and its sub-dimensions. The overall internal consistency was determined to be 0.88, with the first sub-factor at 0.76 and the second and third sub-factors each at 0.74. Based on the results of the EFA, CFA, and reliability analysis, it can be concluded that the Attitude Towards Arabic Literature Course Scale is a valid and reliable measurement tool. The outcomes of the adaptation process further highlight the effectiveness of this instrument.

Keywords: Arabic Literature, Scale Adaptation, Attitude, Validity, Reliability.

Giriş

Edebiyat, yazar tarafından insana ve yaşama ait olan duygu, düşünce ve özelemlerin kendine özgün bir kurgu içerisinde estetik ve etkileyici bir dil biçimiyle anlatılma sanatıdır (Aslan, 2022: 2). Edebiyat, toplumların kültürünün önemli bir parçasıdır ve tarih boyunca insanlar duygu, düşünce ve hayallerini yazmak için edebiyatı kullanmışlardır. Edebiyat, bir toplumun kültürü ve genel dil özellikleri hakkında bilgi edinmede yardımcı olmaktadır.

Edebiyatın temel unsuru, ana kaynağı dildir. Dil ve edebiyat birbirinden ayrılmaz bir bütündür ve dil olmadan edebiyat vücut bulamaz. Brumfit ve Carter (1986) edebiyatı dilin bir müttefiki olarak tanımlamaktadır (s.1). Dilimizde edebiyat kavramı dediğimizde akla ilk gelen ve yaygın olan anlamı “dille yapılan güzel sanat dalı” şeklindedir (Çetişli, 2006). Lazar (1993)’a göre, dil ve edebiyat arasındaki güçlü bağ nedeniyle edebiyat, öğrencileri dil öğrenmeye teşvik eder. Bundan dolayı dil öğretiminin yapıldığı bölümlerde edebiyatın tarihi sürecini ve edebiyat eserlerini incelemenin dil için önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

Yabancı dil öğretim sınıflarının amacı yalnızca dil öğretmekten ibaret değildir; aynı zamanda öğrencilerin dili çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanabilmesini, farklı bağlamlarda iletişim kurabilmesini ve öğrenilen dilin kültürel zenginliklerine ulaşmasını sağlamaktır (Tarakçıoğlu, 2016: 174). Edebiyat öğretiminin amacı, öğrencilerin dilsel ve kültürel farkındalığını artırarak, onları hedef dil ile o dilin kültürü arasında bir köprü kurmaya yönlendirmektir. Bu nedenle, yabancı dil öğretim programlarında edebiyat dersinin yeri büyük bir önem taşımaktadır.

Başlangıcı yaklaşık 1500 yıl öncesine dayanan Arap Edebiyatı beş ana dönemi kapsamaktadır ve bu dönemlerin her biri kendi eşsiz karakteristik özellikleri, içerdiği edebi türler ve bu türlerin önemli temsilcileriyle birlikte zengin bir literatür sunar. Aynı zamanda Arapçanın da hem gelişmesine hem de yaygınlaşarak evrensel bir dil olmasına katkı sağlamıştır. Dereli (2020) Arapça için ‘Bir dilin her yönüyle gelişimi ve evrensel bir bilgi kaynağı ile iletişim aracı haline gelmesi, en az bin yıllık bir geçmişe sahip olmasını gerektirir (s. 77)’ diyerek Arap Edebiyatı’nın derinliğini ve önemini vurgulamıştır. Bu hususta diyebiliriz ki yabancı dil olarak Arapçanın öğretildiği programlarda öğrencilerin bu literatür bilgisine hâkim olmasıyla birlikte Arapçanın dil yapısını ve kültürel özelliklerini keşfedebilmesi bakımından Arap Edebiyatı dersleri müfredatta büyük bir öneme sahiptir. Gerek kültürel ve tarih bilgisi açısından gerek dört dil becerisi açısından sağladığı katkıyla önemli bir ders olan Arap Edebiyatı dersinin aynı zamanda öğretim stratejileri ve dersin yapısı gibi unsurların değerlendirilmesi için öğrenenlerin tutumları göz önünde bulundurulmalıdır.

Tutum kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumu sözlüğünde “tutulan yol, tavır” şeklinde geçmektedir (TDK, 2011: 2393). Tutum, insanların nesnelere ya da düşüncelere verdiği olumlu veya olumsuz eğilimler olarak tanımlanabilmektedir (Çelik, 2015: 276). Eğitim açısından tutum, öğrencinin derse, öğretmene, eğitim sürecine ve diğer unsurlara karşı eğilimidir ve bunun olumlu veya olumsuz olması durumunda diğer bütün değişkenleri de etkileyebilmektedir.

Öğrencilerin derslerde kazanması gereken duyuşsal özellikler arasında derse olan sevgiyi, ilgi duyma yetisini ve derse karşı olumlu bir tutum geliştirmeyi sayabiliriz. Tutumlar, sadece bir davranış eğilimi ya da his olmanın ötesinde; biliş, duygu ve davranış eğilimlerinin bir araya gelerek oluşturduğu bütünsel bir yapıyı temsil eder (Kağıtçıbaşı, 1999: 103). Bu bütünlüğü sağlamada da duyuşsal bir özellik olan tutumun bilişsel özellik olan akademik başarıyla iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Öyle ki öğrencilerin bir derse yönelik geliştirmiş oldukları olumlu veya olumsuz tutumlarının onların akademik başarılarını da etkilediğine yönelik birçok araştırma yapılmıştır ve pozitif yönde korelasyon bulunduğu ortaya koyulmuştur (Kazazoğlu, 2013; Karahan, 2007; Tay & Tay, 2006). Bu yüzden öğrencilerin derse karşı tutumlarını belirlemek, olumsuz tutumlar varsa bunların nedenlerini ortaya koyarak eksiklikleri gidermeye çalışmak ve bu yönde eğitimin niteliğini artırmak büyük önem arz etmektedir.

Alan literatürü incelendiğinde yabancı dil olarak Arapçanın öğretilmesine yönelik edebi materyallerin kullanımına ilişkin çalışmalar mevcuttur (Medni, 2010; Işıdan, 2019; Dağbaşı, 2018; Işıdan, 2020). Fakat öğrencilerin Arap Edebiyatı dersine yönelik tutumlarını ölçebilecek herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır.

Araştırmının Amacı

Bu araştırmanın amacı Özdemir (2008) tarafından geliştirilmiş olan Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Arap Edebiyatı dersine yönelik uyarlanmasıdır. Bu doğrultuda uyarlama sürecinde ölçekte gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra geçerlik ve güvenirlik analizlerinin sonucunda geçerli ve güvenilir bir ölçek oluşturmak ve oluşturulan bu ölçeğin alana katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Tablo 1: Örneklemenin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Özellik	n	%
Cinsiyet	Erkek	76	29,5%
	Kadın	182	70,5%
Yaş	18-22	126	48,8%
	23-27	96	37,2%
	28 ve üzeri	36	14,0%
Üniversite	Gazi Üniversitesi	128	49,6%
	Süleyman Demirel Üniversitesi	130	50,4%
Sınıf	2. Sınıf	120	46,5%
	3. Sınıf	64	24,8%
	4. Sınıf	74	28,7%

Örneklemenin seçiminde amaçlı örnekleme yönteminden biri olan ölçüt örnekleme şekli kullanılmıştır. Burada ölçüt olarak Arap Dili Eğitimi bölümünde öğrenim görüyor olması ve Arap Edebiyatı dersini alıyor veya almış olması göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem grubunun büyüklüğünü belirlemede ise ölçekte mevcut olan madde sayısının en az 5 katı olmasına dikkat edilmiş (Erkuş, 2012) ve belirlenen iki üniversitede öğrenim gören öğrenci sayısı bunu karşılamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubu 76'sı erkek ve 182'si kadın olmak üzere 2023-2024 Akademik Yılı Bahar Dönemi'nde öğrenim gören 258 öğrenciden oluşmaktadır. Bunların 128'i Gazi Üniversitesi, 130'u ise Süleyman Demirel Üniversitesi'nde öğrenim görmektedir.

Ölçek Uyarlama Süreci

Bu çalışma, Özdemir'in (2008) geliştirmiş olduğu "Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeği"nin Arap Edebiyatı dersine yönelik uyarlanma sürecini kapsamaktadır. Psikometrik çalışmaların farklı kültürler için tasarlanmış bir ölçme aracının farklı dillere ve kültürlere çevrilmesi, ölçek uyarlama olarak bilinir (Deniz, 2007: 4; Çapık, Gözüm & Aksayan, 2018: 199). Bu çalışmaların ana amacı, ölçeğin özgün içeriğini ve kültürel eşdeğerliğini koruyarak hedef kültüre uyarlanmasını sağlamaktır (Hernández vd., 2020: 390). Bu nedenle öncelikli olarak ölçek Arap Edebiyatı dersinin bağlam, kültür ve içeriğine uygun hale getirilme çalışması yapılmıştır. Ölçeğin orijinal dili Türkçedir ve belirlenen örnekleme ölçek bu dil ile uygulanmıştır. Böylelikle ölçek

maddelerinin başka bir dile çevrilmesi gerekmediğinden dolayı dil geçerliği-ne gerek duyulmamıştır. Ancak dört alt boyuttaki toplam 33 maddeden oluş-an “Edebiyat Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” Türk Dili ve Edebiyatı dersinin içerik ve kapsamına göre geliştirilmiş olduğu için ölçekte yer alan maddeler-in Arap Edebiyatı dersinin içeriğine ve kültürüne uyumlu olmayan maddeler incelenmiştir. Bu hususta bir Ölçme ve Değerlendirme, iki Arap Dili Eğitimi ve bir Arap Edebiyatı alan uzmanı olmak üzere dört uzman görüşü alınmış ve uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçekte yer alan ifadelerde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Böylece ölçek Arap Edebiyatı dersinin içeriği ve kül-türel bağlamına uyumlu hale getirilmiş ve son hali verilmiştir.

Son hali itibarıyla 5’li likert şeklinde seçenekleri içeren (katılmıyorum, ka-tılıyorum, kararsızım, katılıyorum ve tamamen katılıyorum) ve 33 maddeden oluş-an ölçeğin yapı geçerliğini ve güvenilirliğini belirlemede pilot uygulama için alanda öğrenim gören 258 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Bu bağlam-da toplanan nicel verilerin SPSS 25.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, gerekli değişikliklerle son hali verilen 33 maddelik Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirlik analizleri-ne ilişkin bulgular sunulmaktadır. Öncelikle, ölçekteki ifadelerin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla Cronbach’s Alpha analizi gerçekleştirilmiş ve elde edilen güvenilirlik katsayısı 0,89 ($\alpha > 0,80$) olarak belirlenmiştir. Kayış (2009), bu değeri “0,80” ile “0,90” arasındaki aralığın yüksek bir güvenilirlik seviyesi olarak nitelendirdiğini belirtmektedir.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeği kapsamında toplanan ve-rilerin faktör analizi için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla öncelikle KMO ve Bartlett testleri uygulanmıştır. Analiz sonucunda, KMO değeri 0,87 olarak belirlenmiş, Bartlett testi sonucu ise $\chi^2 = 1263,27$ ($p = 0,01$, $p < 0,05$) olarak tespit edilmiştir. Faktör analizine uygunluk açısından, KMO değeri-nin 0,60’ın üzerinde olması ve Bartlett testinin anlamlı çıkması, veri setinin faktör analizine uygunluğunu göstermektedir (Field, 2005; Seğer, 2015). Veri setinin faktör analizi için uygun olduğu belirlendikten sonra, maddeler-in ayırt edicilik gücünü incelemek amacıyla faktör yükleri değerlendirilmiş, buna bağlı olarak faktör sınıflamaları yapılmış ve alt faktörlerin açıkladıkları varyans oranları analiz edilmiştir. Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Öl-çeği ile ilgili olarak gerçekleştirilen Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonuçları Tablo 2’de sunulmaktadır.

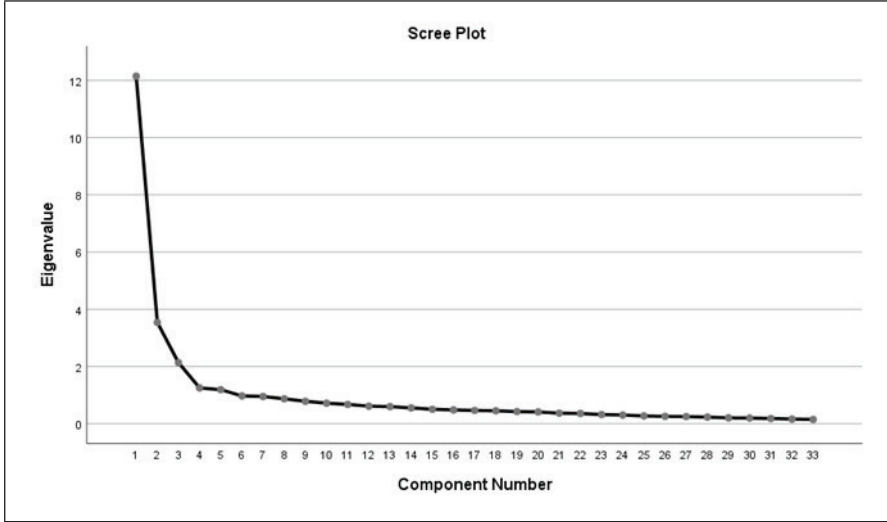
Tablo 2: Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Madde Faktör Yükleri, Faktör Sınıflaması, Alt Ölçeklerin Açıkladığı Varyanslar ve KMO Barlett Değeri

Maddeler	Boyutlar		
	Derse Bakış Önem	Dersi Sevme Benimseme	Derse Karşı Olumsuz Tutum
1.Edebiyat dersinde Arap Edebiyatı dünyasını tanıma fırsatı bulduğum için mutlu olurum.	0,784		
2.Arap Edebiyatı dersine genel kültürümü artırdığı için ilgi duyuyorum.	0,749		
3.Arap Edebiyatı dersinde öğrendiğim bilgileri günlük yaşamda kullanmam beni derse karşı isteklendiriyor.	0,635		
4.Arap Edebiyatını bilmek çok önemlidir.	0,632		
5.Arap Edebiyatı dersini kişisel gelişimime yararlı olduğuna inandığım için seviyorum.	0,666		
6.Arap Edebiyatı dersi benim için gerekli ve önemli bir derstir	0,620		
28.Arap Edebiyatı dersi öğretmenimin olumlu tavırları benim derse ilgimi artırıyor.	0,776		
29.Öğretmenimin mesleki yeterliliğinin iyi olması benim derse bakış açımı olumlu olarak etkiliyor.	0,794		
7.Arap Edebiyatı derslerinde daha çok şey öğrenmek isterim.		0,601	
8.Arap Edebiyatı dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşmak hoşuma gidiyor.		0,548	
9.Arap Edebiyatı dersi beni arkadaşlarımla yakınlaştırıyor.		0,582	
10.Arap Edebiyatıyla ilgili kitapları okumaktan hoşlanırım.		0,599	
13.İleride Arap Edebiyatıyla ilgili bir meslek seçmek isterim.		0,746	
14.Boş vakitlerimde Arap Edebiyatıyla ilgili etkinliklerle uğraşmaktan zevk alırım.		0,741	
15.Arap Edebiyatı dersinin işlenişi araştırmaya dayalı olarak öğrenmek isterim.		0,716	

Tablo 2 devam

16.Arap Edebiyatı dersini kabiliyetim olduğu için seviyorum.	0,669		
17.Arap Edebiyatı dersinde edebi ürünler ortaya koymak hoşuma gidiyor.	0,692		
18.Arap Edebiyatı dersine çalışmak zorunda olduğum için çalışıyorum.		0,645	
21.Arap Edebiyatı dersinin sınavlarına çalışırken zorlanıyorum.		0,742	
22.Arap Edebiyatı dersine çalışsam da düşük notlar alıyorum.		0,715	
23. Arap Edebiyatı dersi konularını anlamakta güçlük çektiğim için sevmiyorum.		0,794	
24.Arap Edebiyatı dersinden korkuyorum.		0,778	
25.Arap Edebiyatı dersine yeteneğim olmadığını düşünüyorum.		0,808	
26.Arap Edebiyatı dersi konularını çabuk unuttuğum için çalışmak içimden gelmiyor.		0,774	
27.Arap Edebiyatı dersinde işlediğimiz konuları daha sonra unutuyorum.		0,702	
Açıklanan Varyans	%23	%22	%21
Toplam Açıklanan Varyans	%66		
KMO Barlett	0,87		

Tablo 2'ye baktığımızda toplam varyansın %66'sını açıklayan üç faktörlü bir yapı elde edildiğini görmekteyiz. Açıklanan toplam varyans değerinin gerekli koşulları sağlaması için Kline (2011) ve Seçer (2015)'e göre bu düzeyin % 40'ın üzerinde olması gerektiği söylenmektedir. Buna göre çalışmada bu koşul sağlanmaktadır. Madde faktör yük değerlerinin ise 0,30'un üzerinde olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2008). Bunun için faktör yükü 0,30'un altında kalan 11, 12, 19, 20, 30, 31, 32, 33 numaralı maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak oluşan üç faktörden birinci faktör varyansın %23'ünü açıklamaktadır ve 1, 2, 3, 4, 5, 6, 28, 29 maddelerinden oluşan Derse Bakış-Önem alt boyutudur. İkinci faktör varyansın %22'sini açıklamaktadır ve 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17 maddelerinden oluşan Dersi Sevme-Benimseme alt boyutudur. Üçüncü faktör ise varyansın %21'ini açıklamaktadır ve 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 maddelerinden oluşan Derse Karşı Olumsuz Tutum alt boyutudur.

Şekil 1. Faktör yapısı için Scree-Plot grafiği

Scree-Plot Grafiği, faktör sayısı bakımından bir ön kestirim yöntemi olarak kullanılır. Grafik, özdeğer istatistiğine göre kaç faktör altında toplandığını görsel olarak belirtmektedir. Grafiğe göre Scree eğrisinin 3. faktör sonrasında kırılarak eğimlerinin azalmaya başladığı görülmektedir. Bu durumda faktör sayısını üç olarak belirlendiğini kanıtlar niteliktedir.

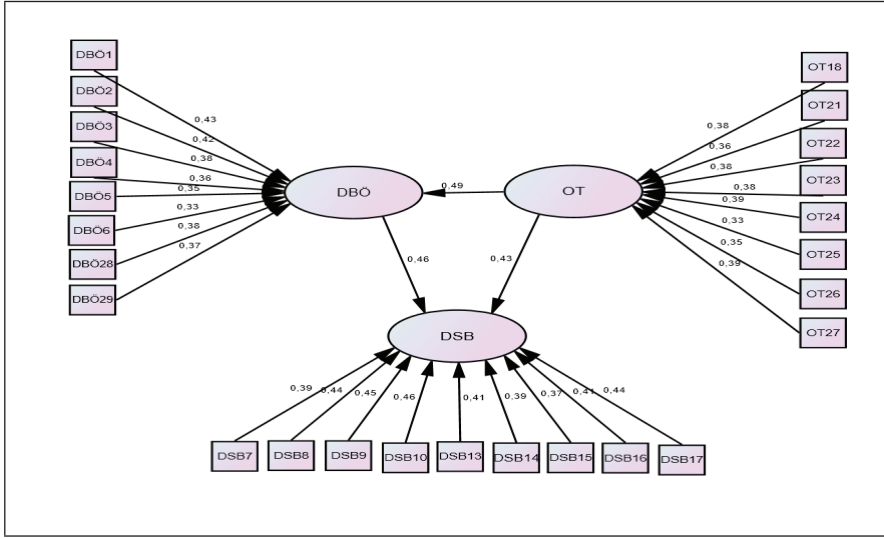
Doğrulamalı Faktör Analizi

Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin uyarlanma sürecinde, Açıklayıcı Faktör Analizinin (AFA) ardından elde edilen üç faktörlü yapının model uyumunu değerlendirmek amacıyla, Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Model uyumunu belirlemek için, çeşitli uyum indeksi değerlerinin kullanılması önerilmektedir (Büyüköztürk vd., 2004: 217). En yaygın kullanılan uyum indeksleri arasında χ^2 , AGFI, GFI, CFI, IFI, RMSEA, SRMR, PNFI ve PGFI yer almaktadır.

Yapılan incelemeler neticesinde, ölçeğin uyum düzeylerine baktığımızda, χ^2 /sd değeri 1,98 ve AGFI değeri 0,91 olarak belirlenmiştir; bu durum mükemmel bir uyum sergilemektedir (Kline, 2011; Schermelleh-Engel & Moosbrugger, 2003). GFI ve CFI değerleri 0,95 ile mükemmel; IFI değeri ise 0,94 ile kabul edilebilir bir düzeydedir (Baumgartner & Homburg, 1996; Bentler, 1980; Bentler & Bonett, 1980; Marsh vd., 2006). RMSEA değeri 0,07 ve SRMR değeri 0,08 olarak kabul edilebilir seviyededir (Browne & Cudeck, 1993). Ayrıca, PNFI değeri 0,92 ile kabul edilebilir bir uyum göste-

irken (Hu & Bentler, 1999), PGFI değeri 0,91 ile benzer bir kabul edilebilirlik sunmaktadır (Meyers vd., 2006).

Bu veriler ışığında, çalışmada yer alan üç alt faktörden oluşan ölçeğin uyum parametrelerinin yüksek düzeyde uyum sağladığı gözlemlenmiştir. Belirlenen boyutlarla ilgili yol analizleri ve genel yapı, aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Derse Bakış Önem: DBÖ, Dersi Sevme Benimseme: DSB, Derse Karşı Olumsuz Tutum: OT

Şekil 2. Yapısal eşitlik diyagramı

Güvenirlilik Analizi

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulandıktan sonra, ölçeğin alt faktörlerinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa (α) iç tutarlılık analizi gerçekleştirilmiştir. Test puanlarının güvenilir sayılabilmesi için güvenilirlik katsayısı değerinin 0,70 veya daha yüksek bir seviyede olması yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2018: 183).

Tablo 3: Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Alt Faktörlerine Ait Cronbach Alfa (İç Tutarlılık) Güvenirlik Sonuçları

Boyutlar	İç Tutarlık (α)	Madde Sayısı (n)
F1	0,76	8
F2	0,74	9
F3	0,73	8
Toplam Ölçek	0,88	25

Tablo 3'te görüldüğü üzere ölçeğin totalde güvenirlilik katsayısı 0,88 olarak tespit edilmiştir. Alt boyutlar bazında ise Faktör 1 (Derse Bakış Önem) boyutunun iç tutarlılık düzeyinin $\alpha=0,76$ olduğu, Faktör 2 (Dersi Sevme Benimseme) boyutunun iç tutarlılık düzeyinin $\alpha=0,74$ olduğu ve Faktör 3 (Derse Karşı Olumsuz Tutum) boyutunun ise iç tutarlılık düzeyinin $\alpha=0,74$ olduğu görülmüştür. Her bir alt faktöre ait güvenirlilik katsayısı 0,70 değerinden yüksektir ve bu da iç tutarlığın (güvenirliğin) sağlandığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, Özdemir (2008) tarafından Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik olarak geliştirilmiş olan ölçek, Arap Edebiyatı dersine uyarlanmış ve bu bağlamda geçerlik ve güvenirlilik analizleri gerçekleştirilmiştir. Orijinal ölçek, 4 alt faktör ve 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri, Türk Dili ve Edebiyatı dersinin kapsam ve içeriğine uygun olarak hazırlandığı için, uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve herhangi bir madde çıkarılmadan Arap Edebiyatı dersi içeriğine uyarlanmıştır. Beşli Likert tipi ölçek, maddelerin sayısının en az beş katı büyüklüğünde bir çalışma grubunda uygulanmış ve bu grup, Gazi Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi Arap Dili Eğitimi bölümlerinde öğrenim gören toplam 258 öğrenciden oluşmuştur. İlk aşamada, ölçek ifadelerinin güvenirliliğini test etmek için Cronbach's Alpha analizi yapılmış ve güvenirlilik katsayısı 0,89 ($\alpha > 0,80$) olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla KMO ve Bartlett testleri uygulanmış, KMO değeri 0,87 ve Bartlett testi sonucu $\chi^2 = 1263,27$ ($p = 0,01$, $p < 0,05$) olarak bulunmuştur. KMO değerinin 0,60'ın üzerinde olması ve Bartlett testinin anlamlı sonuç vermesi, veri setinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (Field, 2005; Seçer, 2015). Bu doğrultuda veri setinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, toplam varyansın %66'sını açıklayan üç faktörlü bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Gerekli şartların sağlanabilmesi için toplam varyans oranının %40'ın üzerinde olması gerektiği ifade edilmektedir (Kline, 2011; Seçer, 2015). Bu çalışmada bu şart sağlanmıştır. Ayrıca, madde faktör yük değerlerinin alt sınırı olan 0,30'un altında kalan 11, 12, 19, 20, 30, 31, 32, 33 numaralı maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak elde edilen üç faktörlü yapıda, birinci alt faktör "Derse Bakış-Önem" boyutu olarak belirlenmiş ve 1, 2, 3, 4, 5, 6, 28, 29 maddelerinden oluşmuştur. İkinci alt faktör "Dersi Sevme-Benimseme" boyutu olarak adlandırılmış ve 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17 maddelerinden oluşmuştur. Üçüncü alt faktör ise "Derse Karşı Olumsuz Tutum" boyutu olarak tanımlanmış ve 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 maddelerinden oluşmuştur.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen üç faktörlü yapının model uyumunu incelemek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde kullanılan χ^2 , AGFI, GFI, CFI, IFI, RMSEA, SRMR, PNFI ve PGFI gibi uyum indekslerinin değerlendirildiğinde, analiz sonuçlarının yüksek ve kabul edilebilir düzeyde bir uyumu işaret ettiği görülmüştür. Bu bulgular, uyarlanan Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin yapı geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Geçerlik sürecinin ardından ölçeğin güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen toplam güvenilirlik katsayısı 0,88 olarak belirlenmiştir. Alt boyutlar bazında birinci alt faktörün iç tutarlılık katsayısı 0,76; ikinci alt faktörün 0,74 ve üçüncü alt faktörün ise 0,74 olarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik katsayısının 0,70 ve üzerinde olması yeterli kabul edildiğinden (Büyüköztürk, 2018) ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Özdemir (2008) tarafından geliştirilmiş olan 4 alt faktörlü 33 maddeden oluşan ölçek, Arap Edebiyatı dersine yönelik uyarlanması ve ölçek maddelerinde yapılan gerekli değişikliklerden sonra geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması sonucunda 3 alt faktörden oluşan 25 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Bu durum, elenen faktöre ait maddelerin düşük yük değerleri ve diğer faktörlerle yüksek korelasyon göstermesiyle ilişkilidir. Ayrıca, katılımcıların bu boyutu bağımsız bir yapı olarak algılamaması da etkili olmuştur. Faktör sayısındaki bu değişiklik, ölçeğin kuramsal kapsamını daraltmış ancak daha yalın ve tutarlı bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır. Gelecekte farklı örneklerle yapılacak çalışmalar, bu boyutun yeniden değerlendirilmesini mümkün kılabilir.

Elde edilmiş geçerli ve güvenilir olan Arap Edebiyatı Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir ve bu alanda yapılacak olan çalışmalar için öğrencilerin olumlu veya olumsuz tutumlarını belirleyerek bunlara neden olan sebeplerin etkileme düzeylerinin incelenmesi için kullanılabileceğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Aslan, C. (2022). *Örnek eğitim durumlarıyla Türkçe: Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baumgartner, H., & Homburg, C. (1996). Applications of structural equation modeling in marketing and consumer research: A review. *International Journal of Research in Marketing*, 13(2), 139-161.
- Bentler, P. M. (1980). Multivariate analysis with latent variables: Causal modeling. *Annual Review of Psychology*, 31(1), 419-456.
- Bentler, P. M., & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological bulletin*, 88(3), 588-606.
- Browne, M.W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. (K. A. Bollen ve J. S. Long Ed.). *Testing structural equation models* içinde (s. 136-162). Newbury Park, CA: Sage.
- Brumfit, C.J. & R. Carter, (1986). *Literature and Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Kahveci, Ö., & Demirel, F. (2004). Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 207-239.
- Çapık, C., Gözüm, S., & Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları, dil ve kültür uyarlaması: Güncellenmiş rehber. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 26(3), 199-210.
- Çelik, T. (2015). Öğrencilerin e-kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 271-284.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde edebi metnin yeri ve anlamı. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169), 0-0.
- Dağbaşı, G. (2018). Şiirle yabancı dil olarak Arapça öğretimi. *Turkish Studies*, 13(4), 378-402.
- Deniz, Z. (2007). Psikolojik ölçme aracı uyarlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40 (1), 1-16.
- Dereli, M. V. (2020). Arap dili ve edebiyatının İslâm medeniyeti için önemi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49(49), 65-68.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme 1: Temel kavramlar ve işlemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage.
- Hernández A, Hidalgo MD, Hambleton RK & Gómez-Benito J. (2020). International test commission guidelines for test adaptation: a criterion checklist. *Psicothema*, 32(3), 390-398.

- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 55-65.
- Işıdan, A. (2019). *Yabancılar Arapça öğretiminde kısa hikâyenin yeri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Işıdan, A. (2020). Yabancı dil öğretiminde şiirin yeri, *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 6(23), 197-201.
- Kağıtçıbaşı, C. (1999). *Yeni insan ve insanlar. Sosyal psikoloji dizisi: 1*. İstanbul: Evrim Basım Yayım ve Dağıtım.
- Karahan, F. (2007). Language attitudes of Turkish Students Towards the English Language and Its Use in Turkish Context. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Journal of Arts and Sciences*, 7, 73-87.
- Kayış, A. (2009). Güvenirlilik Analizi. (Ş. Kalaycı Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. İçinde (403- 419). Ankara: Asil Yayıncılık.
- Kazazoğlu, S. (2013). Türkçe ve İngilizce derslerine yönelik tutumun akademik başarıya etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38 (170), 294-307.
- Kline, R. B. (2011). *An easy guide to factor analysis*. New York: The Guilford Press.
- Lazar, G. (1993). *Literature and language teaching: A guide for teachers and trainers*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- Marsh, H. W., Hau, K. T., Artelt, C., Baumert, J., & Peschar, J. L. (2006). OECD's brief self-report measure of educational psychology's most useful affective constructs: Cross-cultural, psychometric comparisons across 25 countries. *International Journal of Testing*, 6(4), 311-360.
- Medni, B. (2010). *Arapça öğretiminde edebî materyallerin kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Meyers, L. S., Gamst, G., & Guarino, A. J. (2016). *Applied multivariate research: Design and interpretation*. New York: Sage Publications.
- Özdemir, B. (2008). *9. sınıf öğrencilerinin türk edebiyatı dersine yönelik tutumlarının başarısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Tarakçıoğlu, A. Ö. (2016). Edebiyat ve dil öğretimi. (E. Yücel, H. Yılmaz & S. Öztürk Ed.), *Yabancı dil öğretimine genel bir bakış* içinde (174-184). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Tay, B., & Tay, B. A. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 73-84.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

EK

ARAP EDEBİYATI DERSİNE YÖNELİK TUTUMLAR	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Derse Bakış-Önem					
1. Edebiyat dersinde Arap Edebiyatı dünyasını tanıma fırsatı bulduğum için mutlu olurum.	1	2	3	4	5
2. Arap Edebiyatı dersine genel kültürümü artırdığı için ilgi duyuyorum.	1	2	3	4	5
3. Arap Edebiyatı dersinde öğrendiğim bilgileri günlük yaşamda kullanmam beni derse karşı isteklendiriyor.	1	2	3	4	5
4. Arap Edebiyatını bilmek çok önemlidir.	1	2	3	4	5
5. Arap Edebiyatı dersini kişisel gelişimime yararlı olduğuna inandığım için seviyorum.	1	2	3	4	5
6. Arap Edebiyatı dersi benim için gerekli ve önemli bir derstir.	1	2	3	4	5
7. Arap Edebiyatı dersi öğretmenimin olumlu tavırları benim derse ilgimi artırıyor.	1	2	3	4	5
8. Öğretmenimin mesleki yeterliliğinin iyi olması benim derse bakış açımı olumlu olarak etkiliyor.	1	2	3	4	5
Dersi Sevme-Benimseme	1	2	3	4	5
9. Arap Edebiyatı derslerinde daha çok şey öğrenmek isterim.					
10. Arap Edebiyatı dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşmak hoşuma gidiyor.	1	2	3	4	5
11. Arap Edebiyatı dersi beni arkadaşlarımla yakınlaştırıyor.	1	2	3	4	5
12. Arap Edebiyatıyla ilgili kitapları okumaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
13. İleride Arap Edebiyatıyla ilgili bir meslek seçmek isterim.	1	2	3	4	5
14. Boş vakitlerimde Arap Edebiyatıyla ilgili etkinliklerle uğraşmaktan zevk alırım.	1	2	3	4	5

EK devam

15. Arap Edebiyatı dersinin işlenişi araştırmaya dayalı olarak öğrenmek isterim.	1	2	3	4	5
16. Arap Edebiyatı dersini kabiliyetim olduğu için seviyorum.	1	2	3	4	5
17. Arap Edebiyatı dersinde edebi ürünler ortaya koymak hoşuma gidiyor.	1	2	3	4	5
Derse Karşı Olumsuz Tutumlar					
18. Arap Edebiyatı dersine çalışmak zorunda olduğum için çalışıyorum.	1	2	3	4	5
19. Arap Edebiyatı dersinin sınavlarına çalışırken zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
20. Arap Edebiyatı dersine çalışsam da düşük notlar alıyorum.	1	2	3	4	5
21. Arap Edebiyatı dersi konularını anlamakta güçlük çektiğim için sevmiyorum.	1	2	3	4	5
22. Arap Edebiyatı dersinden korkuyorum.	1	2	3	4	5
23. Arap Edebiyatı dersine yeteneğim olmadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24. Arap Edebiyatı dersi konularını çabuk unuttuğum için çalışmak içimden gelmiyor.	1	2	3	4	5
25. Arap Edebiyatı dersinde işlediğimiz konuları daha sonra unutuyorum.	1	2	3	4	5